

SOBRE L'ART DE TRADUIR

(AA. DD.: *La traducció de la literatura infantil i juvenil*,
A.E.LL.C., Barcelona, 2011)

Maritxell Donyate Franch

El llibre *La traducció de la literatura infantil i juvenil* és un recull de les ponències que es presentaren en el XVIII Seminari de la Traducció a Catalunya, organitzat per l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana el 6 de març de 2010, i que es va dedicar en aquesta edició a la traducció de literatura infantil i juvenil.

La literatura infantil i juvenil (d'ara endavant LIJ) és una parcel·la de la literatura que, tot i comportar un gran volum de vendes arreu del món i tindre unes característiques especials que fan el seu estudi molt interessant, no ha estat tan estudiada com la literatura per a adults. Una de les raons pot ser la seua posició perifèrica dins el polisistema literari o la creença que la LIJ és una literatura simple i de segon rang.

No obstant, aquest llibre, i per tant també el seminari del qual naix aquesta publicació ens obre els ulls davant una disciplina que mereix respecte i que presenta unes característiques que la fan especialment atractiva des del punt de vista investigador. Temes com el de l'adaptació i els seus límits, la interrelació entre text i il·lustració o l'elecció entre estrangerització i anostrament són temes que demanen una atenció urgent, tant des dels estudis literaris com des dels estudis sobre la traducció. Aquests temes, juntament amb altres també candents, estan presents en aquest llibre.

Vuit són els treballs que l'integren. Els dos primers serveixen d'introducció i donen pas al gruix del llibre, el qual s'estructura en dos blocs. El primer bloc, titulat *Criteris i límits de la traducció infantil i juvenil* recull les experiències de traductors de textos de LIJ, els mètodes que segueixen per realitzar la seua tasca i les dificultats que comporta aquest tipus de traducció. El segon bloc, *Didàctica de la*

traducció infantil i juvenil està dedicat a la didàctica de la traducció de LIJ, recull les reflexions de docents al voltant de l'ensenyament d'aquest tipus de traducció i algunes de les propostes que ja es troben en funcionament en universitats de l'àmbit català.

El llibre comença amb una introducció d'Ana Casassas, la qual ens explica el context d'on surt la publicació i ens parla en termes generals dels temes que es van tractar durant el seminari i que podem trobar al volum. El text de Núria Font i Ferré serveix també d'introducció, en aquest cas a la traducció de LIJ. A l'efecte planteja un dels temes més debatuts en la investigació sobre traducció de LIJ, el de l'adaptació. L'autora diferencia dos tipus de textos de LIJ: els textos de coneixements, que donen informació al xiquet d'algun tema, i els textos de ficció. En ambdós casos serà necessari de vegades fer adaptacions, si bé en els textos de coneixements les adaptacions seran majors que en els de ficció, en els quals sovint el traductor haurà de consensuar amb l'editor què és el que cal fer. La seua argumentació està il·lustrada amb exemples relacionats amb les adaptacions en textos de coneixements i ofereix propostes per donar agilitat i fluïdesa als textos.

Entrant ja en el primer bloc, *Criteris i límits de la traducció infantil i juvenil*, trobem en el text d'Aurora Ballester titulat *Una aproximació*. L'autora, traductora professional, reflexiona sobre la importància que les decisions dels traductors de LIJ tenen a l'hora de formar els gustos literaris dels més joves. En aquest text, Ballester enumera una sèrie de normes que cal seguir si es vol realitzar el treball de traducció amb èxit, normes que són aplicables tant a la traducció de LIJ com a la traducció de literatura per a adults. Ballester accentua el fet que com més menuts siguen els xiquets més adaptació del context cultural caldrà fer i finalitza el seu text presentant alguns reptes que la traducció de LIJ planteja, com ara les il·lustracions, els noms amb efectes còmics o els versos i cançons, i aporta exemples que ha trobat durant la seua pràctica professional, i de com ha fet front a aquest obstacles.

El següent text, *Traduir per als infants*, corre a càrrec de Miquel DescLOT. L'escriptor afirma que la intel·ligència d'un infant i un adult és la mateixa, el que canvia és l'experiència, tant lingüística com cultural, i serà aquesta experiència menor la que limitarà el treball de l'escriptor. Així apunta que, com que l'escriptor ja té en compte aquest factor, el traductor ha de traduir de la mateixa manera que ho faria per a un adult. DescLOT a més introdueix el tema de les adaptacions per a xiquets d'obres de la literatura per a adults i parla de la seua pròpia experiència en aquest camp.

David Nel·lo amb la ponència *La traducció de llibres infantils i juvenils* tanca aquest primer bloc del llibre. Nel·lo explica com el fet d'haver sigut escriptor de llibres de LIJ abans que traductor li ha ajudat a crear un estil propi i un model de llengua que, en la seua opinió, serà el salvavides de tot traductor en moments de dificultat. A més introdueix dos factors molt importants a l'hora de traduir: la pressa i les pressions externes (comercials, modes, etc). També parla de la subsidiarietat de la traducció catalana respecte de la castellana. Les versions castellana i catalana apareixen al mercat més o menys al mateix temps, i per tant la versió catalana, amb menor tirada i menor públic, de vegades queda supeditada a les decisions preses pel traductor i l'editor de l'edició castellana.

El segon bloc, dedicat a la didàctica de la traducció de LIJ, l'inicia l'article de Martin B. Fischer, *Ensenyar a traduir literatura infantil i juvenil*, on explica com abordar l'estudi de la traducció de LIJ a l'aula. L'autor considera essencial descriure els principals problemes de la traducció de LIJ i, acompanyant-los amb exemples, n'enumera els següents: la doble direccionalitat, els jocs de paraules, la ironia, l'humor, els noms propis, les al·lusions a la realitat extraliterària i els elements culturals específics i el grau d'adaptació. Per acabar, l'autor mostra un exemple real de traducció realitzat a l'aula, per veure com s'ha seguit el procés de traducció, quins problemes han sorgit i com s'han solucionat.

Continuem amb el text de Josep Marco, *Aprendre a traduir literatura infantil i juvenil: singularitats i fites d'un procés formatiu*. El text de Marco enllaça la seua experiència personal en la traducció de LIJ amb la seua experiència en la docència d'aquest tipus de traducció. Comença destacant el fet que la traducció de LIJ no té un espai didàctic propi sinó que, o bé s'ensenya dins d'altres assignatures o no està present en els plans d'estudis. Marco enumera una sèrie de característiques específiques que trobem quan traduïm LIJ, com són la importància de l'encàrrec (molt més variat que en altres tipus de traducció), la dicotomia traducció/adaptació, el gran abast de la noció de LIJ i la importància de la distinció entre traducció de LIJ (remarca el fet que dins d'aquesta etiqueta es troben pràctiques molt distintes dirigides a edats molt diferents) i traducció d'obres concebudes originàriament per a adults. Per últim Marco parla de la importància de les assignatures de pràcticum (pràctiques reals de treball per a empreses) i ens explica el cas de les pràctiques en traducció literària a la Universitat Jaume I per acabar mostrant-nos alguns exemples de textos traduïts per alumnes durant l'estada en pràctiques.

Maria Presas tanca aquest bloc i el llibre amb el text titulat *La formació de traductors de LIJ: Una qüestió de perfils*. Presas comença la seua intervenció amb una introducció on ens parla de les legislacions vigents en matèria universitària i com aquestes condicionen els plans d'estudis actuals i el disseny del perfil dels traductors. D'acord amb aquestes noves directrius, Presas tracta de dissenyar el perfil del traductor de LIJ i presenta la següent proposta: el traductor de LIJ tindrà un perfil sintètic, és a dir, un perfil que és la suma de tres perfils distints: el perfil laboral, el traductor de LIJ coneix les normes professionals de traducció i les utilitza a favor de la seua tasca, destaca el fet que molts dels professionals compaginen aquesta feina amb d'altres més o menys afins; el perfil teòric, que fa referència als condicionants als que el traductor ha de fer front i la capacitat de solucionar problemes; i per últim el perfil formatiu del traductor de LIJ, que li permetrà ampliar els seus coneixements.

Un cop llegit tot el text ens adonem que hi ha algunes característiques de la traducció de LIJ que apareixen citades en moltes intervencions i en les quals els autors es mostren d'acord. Entre elles, que la traducció de LIJ no es diferencia gairebé en res a la traducció de literatura per a adults, que la llengua que cal utilitzar per traduir un llibre pertanyent a la LIJ ha de ser senzilla però no simple (suficientment complexa per no avorrir el lector però fluïda i àgil), que quan encarem la traducció d'un text de LIJ hem de tenir en compte que l'experiència d'un infant és menor i per tant el nombre d'adaptacions que caldrà realitzar serà major, i per últim que cal tenir en compte la bidireccionalitat adult-xiquet dels textos de LIJ i el fet que aquesta literatura passarà pel filtre dels adults abans d'arribar a les mans del destinatari final. Observem tanmateix que no tots els autors adopten el mateix to en el tractament de les solucions de traducció, uns són molt més prescriptius que els altres. La qual cosa ens indica que, de la mateixa manera que en qualsevol àmbit de la traducció, també en aquest s'adopten diferents postures davant la pràctica traductora.

Com ja hem dit al principi, la LIJ és una parcel·la d'estudi relativament poc estudiada tot i ser, com posen de manifest els textos d'aquest llibre, un camp d'estudi engrescador que ja està pugnand per obrir-se camí amb força en el panorama investigador actual. És un tipus de literatura molt versàtil, amb funcions canviants al llarg de la història i condicionada enormement per factors externs que marcaran en gran mesura el treball del traductor, el qual haurà de fer ús del seu enginy per realitzar una bona labor. Així doncs, és de celebrar que es publiquen llibres com aquest i que es realitzen seminaris com el que ha donat peu a aquest volum.